

КОДИФІКАЦІЯ В АСПЕКТІ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Домінуючим напрямком упорядкування нормативної бази в більшості країн світу є кодифікація. Розвиток кодифікації є однією з основних тенденцій розвитку законодавства України, що обумовлено значною кількістю нормотворчих органів і численних змін, які вносяться до нормативно-правових актів. Нові закони, укази Президента України і нормативні акти інших органів влади вносять суттєві корегування в чинні акти, частина з них доповнюється новими приписами, інші змінюються або визнаються такими, що втратили силу.

Деякі аспекти проблем кодифікації законодавства аналізують у своїх працях вітчизняні та російські вчені: С. Алексєєв, С. Бобровник, О. Богінич, Ф. Бурчак, О. Васильєв, В. Денисов, О. Зайчук, А. Заєць, В. Журавський, Р. Калюжний, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, О. Копиленко, М. Матузов, Н. Оніщенко, В. Опришко, А. Піголкін, Є. Погорєлов, В. Погорілко, С. Погребняк, С. Полєніна, П. Рабінович, В. Синюков, Л. Тіунова, Ю. Тихомиров, І. Усенко, Г. Чернобель, А. Шебанов, Ю. Шемшученко, Л. Явич, А. Яхлаков та ін.

Значне накопичення правового матеріалу обумовлює кодифікацію законодавства, що є необхідною для подальшого розвитку законодавства, його звільнення від застарілих актів і суперечливих норм.

Українське законодавство формується в умовах складної трансформації економічної, соціальної та політичної сфер життя країни. Інтенсивність розвитку законотворчого процесу викликана потребами реформування нашого суспільства, переходом його до ринкової економіки та розбудовою правової держави.

Сьогодні в Україні темпи правотворчої і, насамперед, законодавчої діяльності як ніколи дуже високі. Створюються сотні і тисячі нових нормативних актів, що суттєво змінюють характер та деякі аспекти правового регулювання. Якщо не упорядковувати чинну нормативну базу, яка зростає швидкими темпами, в майбутньому виникнуть труднощі щодо знаходження і використання чинних норм права. Справа ускладнюється і тим, що на сьогодні, коли інтенсивно розвивається правова система України, необхідно терміново вирішити долю формально чинних нормативних актів та їх частин, які повністю або частково суперечать новим нормативним рішенням або є застарілими [5].

Процес законотворчості в Україні, на жаль, відбувається в нестабільній обстановці економічного і фінансового реформування, соціальної напруженості в суспільстві. Курс на прискорення реформ підштовхує законодавця до більш оперативного регламентування сучасних суспільних відносин, що, природно, позначається на якості законодавства та його ефективності.

Внаслідок безсистемного нормотворення для сучасної правової бази України характерні такі негативні риси: множинність нормативно-правових актів усіх видів, особливо актів Кабінету Міністрів України та окремих міністерств та відомств, що робить правову базу практично неосязною і негативно позначається на процесі їх застосування; неналежний рівень нормативного регулювання ряду важливих сфер суспільних відносин; переважання нормативно-правових актів відомчого характеру; значна кількість прогалин та протиріч в нормативно-правових актах.

Усунення зазначених недоліків можливе лише шляхом проведення поетапної систематизації та кодифікації нормативно-правового матеріалу по всіх галузях законодавства та на всіх рівнях нормативного регулювання [3, с. 128]. Отже, виникає необхідність удосконалювати не лише окремі правові акти та правові норми, а й всю систему законодавства.

Стрімке зростання кількості нових нормативних правових актів створює небезпеку правової інфляції в країні. Активізація правотворчості в останні роки, поряд з його позитивними моментами, негативно позначилася на структурній організації сучасного українського законодавства, впорядкованість якого залишає бажати кращого, оскільки недостатньо відпрацьованою є його єдина, внутрішньо узгоджена система.

Разом з цим, певну дестабілізацію у структурній розвитку українського законодавства вносять загальносвітові інтеграційні процеси, супроводжувані поглибленням взаємозв'язку українського і міжнародного права. Механічне запозичення міжнародно-правових принципів, інститутів і норм, які не відповідають системі української правової дійсності, нерідко викликає

протиріччя в процесі реалізації вітчизняних законів та інших нормативних актів.

Зазначені проблеми носять комплексний характер. Їх практичне вирішення здебільшого залежить від рівня розвитку і пізнання процесу систематизації законодавства та його структурних елементів. У силу своєї природи і функцій система правових актів має розвиватися в напрямку логічної завершеності, несуперечності та цілісності. Така система повинна нести в собі оптимальні важелі стабільності, чіткості і зрозумілості, ієрархічності та внутрішньої узгодженості. Але сьогодні є об'єктивні складнощі у розвитку цієї системи, пов'язані з інтенсивністю правотворчості і стрімким наростанням потоків юридичної інформації. Так, зі збільшенням кількості законів зростає коефіцієнт суперечливості, непослідовності нормативних правових актів, акти, що приймаються, часто не сповна узгоджуються з існуючими нормами [2, с. 267].

Вирішення зазначених проблем потребує нових підходів до вдосконалення процесів правотворчості і правозастосування. Маючи справу з систематизованою правовою інформацією, законодавець набагато успішніше і з меншою витратою сил і часу може виявляти неузгодженість, суперечності, проблеми правового регулювання та вживати заходи щодо їх усунення. Крім того, проведення систематизації законодавства – критерій, який свідчить про рівень розвитку юридичної науки.

Науковий рівень правотворчості, ефективність правового регулювання – значною мірою залежать від рівня законодавчої техніки. В умовах розбудови правової держави істотно підвищуються вимоги до техніки підготовки законопроектів та інших нормативних правових актів, до якості їх оформлення [1, с. 330]. Точність і доступність правових формулювань, їх логічний зв'язок і послідовність, використання єдиних прийомів викладу юридичних приписів та структурних елементів нормативних правових актів, багато в чому визначають ефективність їх дій.

Кодифікація законодавства вимагає певної послідовності здійснення процесу законотворчості, врахування та передбачення взаємозв'язку і взаємодії законодавчих актів, обов'язкову узгодженість кожного нового законодавчого акту з конституційними нормами та актами інших галузей права, з максимальним використанням досвіду світового законодавчого досвіду. Крім того, системний розвиток законодавства залежить від правової термінологічної упорядкованості. Досить часто органи державної влади, створюючи правові норми, що містяться у різних правових актах, врегульовуючи одну проблему, користуються різними термінами, які іноді є застарілими, а іноді запозиченими і не відповідають дійсності [4, с. 7].

Чим більше систематизованою є правова система держави, тобто якісно та зручно впорядкованою сукупністю нормативно-правових актів, тим більш будуть повно та ефективно врегульовані суспільні відносини, зведені до мінімуму протиріччя та прогалини в правовому регулюванні, тим більш легко, якісно та ефективно проходитиме процес з'ясування змісту норм права, тим менше виникатиме потреб у їх роз'ясненні та офіційному тлумаченні.

У цьому аспекті кодифікація має найбільший вплив на праворозуміння. Якісно, точно та зручно побудована система законодавчих актів, що має логічний зв'язок і послідовність, дає можливість суб'єктам правовідносин більш легко сприймати та пізнавати правові норми. Саме це, в свою чергу, сприяє реалізації суб'єктами правовідносин своїх прав.

Вдосконалення та впорядкування законодавства – характерна риса процесу розвитку цивілізованої правової держави. Тому здійснення систематизації на етапі правотворчості вимагає особливо виваженого, відповідального підходу. Здійснення кодифікації чинного законодавства України, попри всю складність цього процесу, зумовлену великим обсягом нормативного матеріалу, нестабільністю нашого законодавства, динамічністю змін, наявністю в ньому комплексних галузей, які мають свою специфіку регулювання та іншими чинниками, повинно розглядатися на всіх рівнях і етапах з точки зору досягнення повної відповідності системи законодавства держави Конституції України.

З точки зору практики систематизації законодавства необхідно визначити, що це – дійовий інструмент, що дає змогу усунути зазначені труднощі, оптимізує процес формування якісної законодавчої бази, яка б відповідала інтересам суспільства. Систематизація законодавства є закономірним станом його розвитку і приводить до створення гармонійної, внутрішньо узгодженої системи законів і підзаконних актів.

Позитивне значення кодифікація має й з огляду на те, що її здійснення сприяє досягненню доступності законодавства, а, отже, дає можливість правильно його застосовувати і є важливим чинником правового виховання населення [4, с. 14].

Тільки систематизоване законодавство дає змогу досягти певного рівня правової культури та правової свідомості, оскільки ці категорії прямо залежать від рівня упорядкованості законодавства. Отже, йдеться про необхідність удосконалення існуючого масиву нормативно-правових

актів шляхом їх науково обґрунтованого опрацювання з урахуванням об'єктивних потреб суспільного життя [5, с. 108]. Як підтверджує світовий досвід, оптимальним шляхом досягнення цієї мети є кодифікація законодавства.

Отже, проблема кодифікації нормативно-правових актів була і залишається актуальною. Вона об'єктивно з'являється у зв'язку із необхідністю впорядкування зростаючої маси нормативно-правових актів, які врегульовують нові відносини, що виникають внаслідок суспільного розвитку.

Список літератури:

1. *Загальна теорія держави і права: [підручник]* / М. В. Цвік, В. Д.Ткаченко. – Х.: Право, 2002. – 428 с.
2. *Загальна теорія держави і права: [підручник]* / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К.: Кондор, 2006. – 477 с.
3. *Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики* / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1999. – 600 с.
4. *Систематизація законодавства України: проблеми та перспективи вдосконалення: [монографія]*. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 220 с.
5. *Теорія держави і права. Академічний курс: [підручник]* / [за ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

Вергелес Д. Є. Кодифікація в аспекті праворозуміння

Стаття присвячена проблемі кодифікації законодавства України. Розглядається поняття кодифікації, проблеми, які виникають при її застосуванні та необхідність здійснення кодифікації українського законодавства.

Ключові слова: право, юридична систематизація, законодавство, праворозуміння, система законодавства, законотворчість.

Вергелес Д. Е. Кодификация в аспекте правопонимания

Статья посвящена проблеме кодификации законодательства Украины. Рассматривается понятие кодификации, проблемы, возникающие при ее применении и необходимость осуществления кодификации украинского законодательства.

Ключевые слова: право, кодификация, законодательство, правопонимание, система законодательства, законотворчество.

Verges D. Codification in the aspect of legal understanding

Article is devoted a problem of codification of the legislation of Ukraine. Considered the concept of codification, the problems arising at its application and necessity of realization of codification of the Ukrainian legislation.

Keywords: the right, codification, the legislation, legal understanding, legislation system, lawmaking.